

Mariana-Delia POHRIB*

**GRĂDINIȚELE DE COPII ȘI ȘCOLILE PRIMARE DE BĂIEȚI ALE
COMUNITĂȚII EVREILOR DIN GALAȚI
ÎN PERIOADA DINTRE UNIREA PRINCIPATELOR ROMÂNE ȘI
SFÂRȘITUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL (1859-1918)**

**THE KINDERGARDENS AND THE BOYS PRIMARY SCHOOLS OF THE
JEWISH COMMUNITY OF GALAȚI, IN THE PERIOD BETWEEN THE
UNIFICATION OF THE ROMANIAN PRINCIPALITIES AND THE END
OF WWI (1859-1918)**

– *Abstract* –

In 1859, the Jewish community of Galați, with the help of several international societies, such as the „Jewish Colonization Association”, founded the first primary boys’ school. It would be known as „B. Gottesmann” Boys’ Primary School, No.1. Since the educational needs kept increasing, in 1894, a second school was founded.

The study analyses under which conditions the two educational institutes were founded, their relations with the Romanian authorities and with other Jewish institutions. It also highlights the permanent efforts to raise new edifices for these schools, to increase the number of classes, to expand the staff and the school *curriculum*. At the same time, the Romanian authorities also offered full recognition and support to these schools.

Keywords: Jewish Colonization Association, Galați, Jewish Community, Jewish schools.

***

Sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza, învățământul primar a fost declarat obligatoriu, astfel încât comunitățile evreiești din centrele mai populate s-au gândit la înființarea de aziluri confesionale și școli primare. Așa au fost deschise o mulțime de școli, la înființarea cărora au contribuit limitarea locurilor în învățământul de stat și dorința unor evrei de a-i putea deprinde pe copiii lor cu studiul limbii ebraice și al

---

* Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (pmariana333@gmail.com).

religiei mozaice. Comunitățile evreiești din diverse orașe ale țării, dând curs acestor exigențe, au continuat să susțină și să creeze școli primare, unde, pe lângă materiile de studiu oficial al claselor primare de stat, se mai studiau limba ebraică și religia mozaică¹.

Comunitatea israelită a fost foarte receptivă la cerința culturală a timpului privind instruirea și educarea tineretului într-un cadru organizat. Până la crearea școlilor comunitare, unii copii ai evreilor învățau cu dascăli particulari. Numărul acestor „școli” era mare, la 18 decembrie 1867, Prefectura județului Covurlui comunica Revizoratului Școlar numele a 17 școli particulare israelite descoperite de poliție, care funcționau fără autorizație legală, solicitând închiderea lor².

Faptul că principalul suport financiar al școlii evreiești era impozitul indirect pe carnea cușer (*gabela*), avea să creeze o stare permanentă de criză materială, care în momentele acute întrerupea dinamica școlară. Această situație era poate expresia cea mai frapantă a drumului sinuos al procesului de modernizare în societatea evreiască. Gabela era un impozit indirect plătit de masa membrilor comunității sub presiunea cutumei. Această obligație cu caracter tradițional a fost puternică atât timp cât comunitatea reprezenta un nucleu închis. Odată cu relativa apropiere de societatea românească, comunitatea tradițională slăbește și împreună cu ea cutumele sale, astfel că populația refuză să mai îndeplinească vechile obligații³.

Spre exemplu, într-un memoriu colectiv al unor locuitori evrei din Iași, adresat guvernului în 1863, se protestează împotriva perceperii gabelei de către Comunitate. Această taxă era calificată ca fiind „în contra civilizațiunii”. Referindu-se la cauza perceperii ei, adică la întreținerea școlii și a unor instituții de asistență socială, se arata că: „pentru adevăratul scop, ajunge un buget mai măsurat”.

Intervenția acestei taxe era în fond nelegală, căci impozitele indirecte erau în contradicție cu legislația modernă. În general, autoritățile românești au avut o atitudine contradictorie față de perceperea gabelei și a taxelor comunitare. În octombrie 1867, în referatul prefectului de Roman, P. Donici, se reclama strângerea impozitului pe carne (cușeria), care „a dat ocazia până acum să se organizeze nația evreiască în jurul celei românești”. Această temere a fost reluată într-o scrisoare ulterioară a sa, în care încerca să detalieze pericolele organizării de tip comunitar și

---

¹ Ion Stanciu, *Evreii în istoria României între anii 1821-1918*, în Federația Comunităților Evreiești din România (FCER), *Contribuția evreilor din România la cultură și civilizație*, coord.: Nicolae Cajal, Hary Kuller, Ediția a II-a revăzută, Editura Hasefer, București, 2004, p. 714.

² Școlile funcționau în case particulare pe străzile Movei, Cojocarilor, Traian, precum și în hotelurile „Hanu Pârlit” și „Tichel” – vezi Ioan Brezeanu, Gh. S. Ștefănescu, *Școala Gălățeană 1765-1948*, Galați, 1996, p. 47.

³ Liviu Rotman, *Școala Israelito-Română (1851-1914)*, București, 1999, p. 120.

în care adăuga evreilor și pe armeni. Astfel, se solicita guvernului „a face să se înceteze niște organizații învechite care întrețin spiritul de nații separate între evrei și între armeni, în vreme ce ei sunt cetățeni supuși la legile nației unice române”⁴.

În același timp, forma de existență comunitară, inclusiv cea a comunității evreiești bazată pe cutume, intra în contradicție cu structura statului modern. Acesta, bazat pe un nou Cod Civil, proclamat la 1865 de Alexandru Ioan Cuza și inspirat în bună parte de Codul Civil francez, prevedea abrogarea tuturor impozitelor indirecte, simplificând legătura fiscală dintre cetățean și stat la impozitul direct, pe persoană.

Deși gabela avea să rămână un important izvor de finanțare, era clar că trebuiau găsite noi forme de întreținere a școlii publice evreiești. În fond, criza gabelei era criza comunității evreiești tradiționale, negată atât din interiorul lumii evreiești, cât și din afara ei. Cu trecerea timpului avea să devină tot mai clar că structura comunitară nu putea întreține pentru membrii săi acest tip de organizare⁵.

Școlile Froebeliene Româno-Israelite. O serie de mutații în viața socială evreiască a epocii a creat necesități noi în domeniul școlar și, ca expresie a acestor necesități, structuri educative noi, speciale, complementare celor clasice, și-au făcut apariția.

Structură școlară relativ nouă, grădinița de copii s-a impus în mediul școlar european abia la jumătatea secolului al XIX-lea, fiind legată de mutații în structura familială și, în special, de fenomenul participării femeii la câștigarea existenței. În aceste condiții a apărut necesitatea adoptării unei forme de educație pentru vârsta preșcolară. Inițial, grădinița de copii (Kindergarten) apare în Germania, inițiatorul ei fiind pedagogul Friederich Froebel. După numele său, învățământul preșcolar avea să poarte numele în acea perioadă, de *învățământ froebelian*. Subiectul a preocupat și pe pedagogii români, astfel că, la 1884, I. Pop Florentin a publicat la Iași lucrarea „Jocuri froebeliene sau pedagogice pentru școli primare, familii și grădini de copii”, iar în 1888, M. Strejanu a publicat în revista „Convorbiri Literare” studiul „Despre grădinițele de copii”.

Una dintre primele grădinițe evreiești a fost înființată în 1873, în cadrul Institutului M. Pinsker din Galați, fiind frecventată de 54 de copii⁶. Moise Pacu

---

⁴ *Ibidem*, p. 121.

⁵ *Ibidem*, pp. 122-123. Abia în perioada interbelică situația se va remedia într-o oarecare măsură, prin acordarea de statul român a unor subvenții către culte și instituții școlare aparținând minorităților și a redării dreptului de proprietate a comunității prin recunoașterea personalității juridice.

⁶ L. Rotman, *op. cit.*, p. 319, 334. În legătură cu înființarea grădiniței în cadrul Institutului M. Pinsker din Galați datele sunt contradictorii, autorul afirmând că aceasta a fost înființată în

afirma că institutul a fost înființat și dirijat din iunie 1880 de profesorul privat M. Pinsker, funcționând cu o grădiniță de copii fröbeliană (Fröbel'scher Kindergarten), o școală primară și un curs real. Autorul menționează că: „Deschiderea grădinei fröbeliene s-a făcut în iunie 1881, și în aprilie 1882 a fost închisă din lipsă de copii; cu începere de la 1 septembrie 1886 s-a deschis din nou. Numărul elevilor ce au frecventat institutul de la înființare până la 1890 e de 325. În anul 1889-1890 au fost 56 elevi, și anume: 17 în grădina fröbeliană, 35 în cursul primar și 4 în cursul real. Corpul didactic e compus din 4 persoane, din care 2 profesori, 1 pedagog și 1 profesoară pentru grădina de copii”⁷.

În februarie 1901, Cecile Herșcovici a deschis o „școală pentru copii mici” (4-7 ani), pentru ca în anul 1902, în cadrul Institutului de fete „Charlotte Segalescu” (1893), să fie înființată și o clasă de copii mici (3 și 7 ani), condusă de Deborah Frohlich, absolventă a școlii secundare și a unui curs special pentru conducătoare de grădinițe de copii (Kindergarten) de la Viena, clasă în care se punea accentul pe învățarea limbilor străine (franceză, germană) și pe lecțiile de pian⁸.

Lipa Braustein și Arnold Weinrauch au făcut dovada spiritului filantropic, după ce, la 11 martie 1916, au depus municipalității documentația în vederea aprobării construirii unei „Școli Froebiliene Româno-Israelită” în str. Principesa Maria nr. 22, planurile fiind întocmite de arhitectul Paul Loiso⁹.

În timpul Primului Război Mondial imobilul școlii a fost ocupat de un spital militar românesc, de campanie¹⁰. La 16/29 mai 1919, Arnold Weinrauch a adresat municipalității un memoriu în care arăta că în anul 1916 a clădit o școală pe str. Principesa Maria, care, din cauza izbucnirii războiului, nu a putut fi inaugurată, astfel că în localul acesteia, anexă a Spitalului Israelit, a fost instalat Spitalul militar de campanie nr. 383. Mai mult decât atât, prin donații proprii, dar și ale Comunității Israelite din localitate, a dotat spitalul cu un număr de 100 de paturi. După încheierea războiului, vrând să dea imobilului destinația inițială, a constatat o serie de stricăciuni, motiv pentru care a solicitat municipalității efectuarea reparațiilor.

anul 1873, *op. cit.*, p. 319, pentru ca mai apoi să afirme că institutul a fost înființat în 1887; p. 334.

⁷ Moise N. Pacu, *Cartea Județului Covurlui. Note geografice, istorice și în deosebi statistice*, Partea I și II, București, 1891, p. 185.

⁸ L. Rotman, *op. cit.*, p. 319, 334.

⁹ Arhivele Naționale Galați (ANG), fond *Primăria orașului Galați (PoG)*, dosar 60/1916, f. 19-20 (planurile școlii la f. 21-25). Vezi și Ioan Brezeanu, Gh. S. Ștefănescu, *Școala gălățeană*, p. 47.

¹⁰ Vezi *Tabloul de imobilele din orașul Galați care au fost rechiziționate pentru armatele ruse, precum și pentru spitale*, ANG, fond *PoG*, dosar 115/1917, f. 91.

Aceasta din urmă, prin Serviciul Tehnic, a întocmit un deviz al lucrărilor de reparații, estimate la suma de 3.939,65 lei¹¹.

Școala Primară de Băieți nr. 1 „B. Gottesmann” a Comunității Israelite din Galați (1859). Între anii 1856-1859, Comitetul Epitropiei Comunității Israelite din Galați a încetat să mai funcționeze. În anul 1859, Epitropia și-a reluat activitatea, comunitatea alegând o nouă conducere în frunte cu Berman Horowitz (președinte), Rafael Flachs, Moise Diman și Pascal Schein (membri). Noul comitet a reușit, după numeroase și susținute eforturi, să reintroducă gabela și să asigure comunității o existență sigură, astfel că la câteva luni de la instalare era înființată *prima școală primară a Comunității*¹².

Școala primară de băieți a Comunității Israelite a fost înființată la Galați în anul 1859¹³, sub denumirea de „Talmud-Thora”¹⁴, fiind instalată în casele Mandachiozo din str. Mavromol¹⁵. Școala avea patru clase primare complete și funcționa după programa statului, având separat cursul de ebraică și germană¹⁶.

La scurt timp școala și-a întrerupt activitatea, fiind redeschisă în anul școlar 1872-1873, sub conducerea lui Corneliu Cahane, cu același număr de clase frecventate de 400 elevi, în casele Lieber din str. Brăilei¹⁷.

¹¹ *Ibidem*, dosar 87/1916, f. 27-30.

¹² Epitropia Comunității Israelite (ECI), *Buletin, Monografie, Statut*, Galați, 1931, p. 20.

¹³ Prima școală publică israelită modernă a fost deschisă în anul 1850, la București, de comunitatea evreilor sudii austrieci și prusieni, constituită la finele anului 1849 și începutul anului 1850, fiind rezultatul neînțelegerilor dintre evreii pământeni și sudii, ceea ce a dus la o ruptură definitivă în cazul celor din urmă. Guvernul la început nu a vrut să o recunoască, dar în cele din urmă, la insistențele și presiunile consulului Prusiei, a cedat. În Moldova, la finele anului 1857, evreii au cerut reînnoirea hrisovului dat de Mihai Sturdza la 1837 în favoarea Spitalului Israelit din Iași, ocazie cu care se solicită ca: „învățătura copiilor săraci să se reguleze cât mai în grabă și să se statornicească cuvenitele școli”. În anul 1858 a fost emisă o ordonanță pentru înființarea acestor școli, care a rămas fără efect, astfel că anul următor guvernul ia decizia închiderii chedarimilor, motivând că acestea nu erau autorizate, tocmai pentru a favoriza înființarea acestor școli. Văzând că și aceasta a rămas fără efect, în anul 1860, Mihail Kogălniceanu a emis o circulară referitoare la portul evreilor și frecventarea școlilor publice române. Astfel, în același an, au fost înființate la Iași două școli israelito-române publice. Alături de aceste două școli a fost întemeiată la Galați în anul 1860 (nu în anul 1859, cum se afirmă de Epitropia Comunității Israelite (ECI), în *Buletin, Monografie, Statut*, Galați, 1931, p. 67) o școală de băieți. În curând, atât școlile din Iași, cât și cea din Galați, pusă sub directoratul unui anume Piorcowski, care se pare că „nu știa să-și atragă simpatiile părinților”, și-au încetat activitatea (vezi Hary Kuller, *Instrucțiunea la evreii din România*, în *Contribuția evreilor*, pp. 605-608).

¹⁴ *Almanahul ziarului Tribuna evreească pe anul 5698*, Iași, septembrie 1937/ Tiși 5698, p. 261.

¹⁵ ECI, *Buletin*, p. 64.

¹⁶ *Almanahul ziarului Tribuna evreească pe anul 5698*, p. 261.

¹⁷ H. Kuller, *op. cit.*, p. 613.

Din păcate, în anul 1875¹⁸, desființarea gabelei (impozitul pe carnea cușer) a avut repercusiuni negative, școala, lipsită de venituri, fiind nevoită să-și înceteze activitatea pentru un an. Anul următor, în luna aprilie, a fost redeschisă într-o altă locație amplasată pe str. C.A. Rosetti¹⁹, funcționând cu 7 profesori și 285 elevi, împărțiți în cinci clase (secțiuni). Cursurile erau gratuite, iar programa era cea a școlilor românești, la care au fost adăugate limbile ebraică și germană²⁰.

În urma dorinței exprimate de o parte a populației de a completa cursurile cu o școală reală, în luna septembrie 1876 a fost deschisă o a șasea clasă, numărul elevilor crescând la 360 (în anul de referință suma alocată din gabelă școlii era de 18.000 lei)²¹.

În anul 1879, din cauza protestelor măcelarilor și hahamilor, gabela a fost iarăși desființată, motiv pentru care școala și-a încetat activitatea. Gabela neputând fi restabilită nici după o trecere de șapte ani, școala a fost redeschisă în 1886, din inițiativă privată, într-un local pe care un membru al comunității, Leibiș Goldberg, l-a pus gratuit la dispoziția Comitetului Școlar²². Multă vreme școala a avut caracterul

¹⁸ La nivelul comunității a fost întemeiată în anul 1875 „Societatea Talmud Tora”, cu scopul declarat de „a întreține profesorii pentru învățământul biblic al copiilor evrei orfani”, vezi Anghel Constantinescu, *Monografia Sfintei Episcopii a Dunării de Jos, (1906)*, Ediția a II-a, Galați, 2014, p. 375.

¹⁹ Hotărârea înființării unei noi școli primare pe str. C.A. Rosetti a fost luată în ședința Comunității din 9 martie 1876, vezi ECI, *Buletin*, p. 22, 64.

²⁰ L. Rotman, *op. cit.*, p. 119.

²¹ H. Kuller, *op. cit.*, p. 613.

²² Preocupată de educația tineretului, Comunitatea Evreilor din Galați a înființat un Comitet Școlar care avea drept obiectiv asigurarea unui cadru propice procesului educațional. Prezentăm în continuare Comitetele școlare care au activat în perioada 1877-1918:

- 22 ianuarie 1877, primul Comitet Școlar a fost ales în următoarea componență: Andre Brociner, Leon Segall și Arnold Marcus, comitet din care făcea parte de drept și președintele comunității, J.B. Brociner;

- 20 aprilie 1897, membri aleși: E. Sulzer (președinte), dr. L. Goldenberg, Ph. Dinerman, Marcu Wexler, Heinrich Rubinstein, Isidor Schwartz, B. Schaeffer, Ad. Chatiner, J.L. Gruenspan, H. Pardowitz, B.H.A. Goldstein;

- 27 septembrie și 12 octombrie 1897, membri aleși: Emil Sulzer (președinte), dr. Feldman, Isidor Schwartz, R. Iosipovici, I. Ornstein, dr. Kanner, dr. Lowensohn, N. Steinberg, J. Badag, dr. Goldberg, Moine Margulies, M. Kohan, Iacob Braunstein, J.H. Jurist;

- 28 martie 1904, membri aleși: Emil Sulzer (președinte), dr. Feldman, dr. Goldberger, dr. Loewensohn, J. Orstein, R. Josipovici, M.L. Rosenberg, M.I. Sächter, Leopold, Schönberg, dr. Wexler și J. Bujes;

- 28 martie 1904, membri aleși: Emil Sulzer, dr. Solomon Feldman, dr. Goldberger, dr. Loewensohn, I. Ornstein, R. Iosipovici, M.L. Rosenberg, M.J. Schächter, Leopold Schönberg, dr. Wexler, J. Bujes).

unei Talmud-Tora (școală confesională). În anul 1890 școlariza 160 elevi, iar în anul următor a fost introdus ca obiect de studiu limba germană, fiind acceptați și elevi plătitori de taxe.

Cu toate că în anul 1892 școala era frecventată de 220 elevi, nu avea asigurat decât un venit de 4.000 lei, în condițiile în care cheltuielile erau estimate la 9.000 lei. Pentru a-i asigura existența și a procura membri cotizanți, a fost constituită *Societatea de instrucțiune*. Art. 2 al *Statutului* societății preciza: „Școala de băieți cuprinde învățământul primar după programul statului, plus învățământul obligatoriu al limbii germane”. Consiliul de administrație a școlii, numit pe o perioadă de trei ani, a depus eforturi susținute pentru a asigura fondurile necesare funcționării²³.

Comunitatea Israelită din Galați, reorganizată în anul 1893²⁴, avea să reînființeze gabela²⁵ și Epitropia a hotărât, în iulie 1894, să ia în sarcina ei școala existentă și să deschidă o a doua, care a fost inaugurată la 6 noiembrie 1894 în prezența autorităților locale, școală care avea să fie consacrată sub denumirea de *Școala de Băieți nr. 1* (direcțiunea școlii a fost încredințată lui J. Deusch)²⁶.

- 22 mai 1907, membri aleși: Emil Sulzer (președinte), dr. Solomon Feldman, J. Schoenberg, dr. Loewensohn, S. Pineles și I.H. Jurist;

- 20 iunie și 27 iulie 1910, membri aleși: dr. Feldman, J. Ornstein, dr. M. Lowensohn, S. Pineles, I.H. Jurist, S. S. Leibovici, Julius Goldenberg, M.J. Schaechter și dr. Waldstein;

- 31 octombrie și 4 noiembrie 1920, membri aleși: dr. Feldman (președinte), S. Rathaus; dr. Waldstein, Julius Maurer, M.B. Messianu, dr. M. Weinstock, Israel Weisman, Heinrich Grünberg și Iosif Ornestein, vezi ECI, *Buletin*, p. 23, 67.

În decursul timpului, Comitetul Școlar al Comunității Evreilor din Galați a organizat mai multe acțiuni filantropice, spre exemplu, la 11 ianuarie 1911 a organizat o reprezentație teatrală cu trupa israelită din localitate, fondurile strânse fiind destinate ajutorării cantinei școlare, care asigura masa pentru aproximativ 300 elevi săraci, și procurarea materialului didactic necesar școlilor, vezi ANG, fond PoG, dosar 155/1911, f. 2.

²³ *Ibidem*, pp. 617-618.

²⁴ *Epitropia Comunității Israelite din Galați. Actele de constituire*, Galatz, 1893, vezi Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale (SANIC), fond *Comunități Evreiești din România*, dosar 1/1889, f. 1-13). La articolul 1, aliniatul 2, din Statute se menționa că Epitropia avea misiunea: „de a întreține și fonda școlile de învățământ de băieți și de fete cu învățământ gratuit sau cu plata unei cotizații pentru acei cu mijloace”.

²⁵ La 30 octombrie 1893 a avut loc o întrunire a delegaților societăților israelite din Galați, care au decis consultarea populației în legătură cu reintroducerea gabelei, pentru a asigura veniturile necesare susținerii spitalului și a școlii. Luna următoare Comitetul pentru reînființarea Epitropiei Comunității Israelite avea să dea o *Declarațiune*, semnată de peste 2.000 de persoane, care consimțea faptul că așezămintele filantropice urmau să fie întreținute printr-o cotizație indirectă asupra consumului de carne numită „gabelă”, vezi *Epitropia Comunității Israelite din Galați. Actele de constituire*, pp. 4-7.

²⁶ ECI, *Buletin*, p. 64. Începând cu anul 1894, a funcționat ca școală primară, vezi *Almanahul ziarului Tribuna evrească pe anul 5698*, p. 261. În perioada 1894-1906, școala a fost

Școala de Băieți nr. 1 a funcționat în baza autorizației de funcționare nr. 74/1893, emisă de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, document valabil până la 17 august 1896, când a fost anulat în urma apariției *Regulamentului școlilor private*, publicat în „Monitorul Oficial” din 4 iulie 1896. Astfel, președintele Comitetului Școlar, Emil Sulzer, a adresat Ministerului Cultelor o petiție prin care a solicitat eliberarea unei noi autorizații de funcționare, petiție la care a anexat recomandările Comitetului Școlar pentru corpul didactic. Cu Ordinul nr. 3.728 din 3 mai 1897, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, pe baza actelor depuse și în urma Raportului nr. 90 din 5 aprilie 1897 înaintat de profesorul N. Leon, a autorizat funcționarea Școlilor de Băieți nr. 1 și 2 ale Comunității Israelite din Galați²⁷.

Din matricola anului școlar 1894-1895 rezultă că în cadrul școlii erau predate următoarele discipline: religia, limba română, gramatica, istoria, geografia, matematica, caligrafia, desenul, limba germană, citirea, memorizarea, intuiția și compoziția²⁸.

În perioada 1897-1937, foile matricole, din perspectiva disciplinelor, erau structurate pe următoarele secțiuni: *limba română* (scriere și exerciții gramaticale, citirea, exerciții de memorizare și liberă reproducere, exerciții de compunere); *matematicile; celelalte discipline* (istoria, geografia, exerciții de intuiție, științele fizico-naturale); *dexteritățile* (caligrafia, desenul, cântul, exerciții corporale); *religia și limbile străine* (religia și limba ebraică, limba germană); *caracteristica* (conduita, atenția și silința)²⁹.

În anul 1895, Comitetul Școlar, sub patronajul Comunității Israelite, a redactat *Regulamentul școlarului*, care cuprindea o serie de instrucțiuni pentru profesori și elevi. Regulamentul era citit elevilor, care trebuiau să stea în picioare, la începutul și mijlocul fiecărei luni. Regulamentul era distribuit fiecărui elev, care avea obligația să-l păstreze împreună cu cărțile școlare, în acesta fiind înscrise atât notele, cât și absențele, motivate sau nemotivate.

El cuprindea o serie de noțiuni de conduită, fiind structurat în două secțiuni, *Purtarea* (purtarea în drumul către școală, la școală, în recreații, în drumul către casă și acasă) și *Datorii* (comportamentul în relația cu părinții, cu profesorii și colegii de

condusă de către următorii directori: J. Deutsch (1894-1898), C. Cahane (1898-1901), E. Mărmureanu (1901-1902), M. Ghidalișohn (1902-1906), vezi B. Gottesman, Samuel Pineles ș.a., *Monografia Comunității Israelite din Galați din cele mai vechi timpuri până în prezent*, Galați, 1906, p. 25.

²⁷ ECI, *Buletin*, pp. 64-65.

²⁸ ANG, fond *Școala Primară de Băieți nr. 1 a Comunității Israelite din Galați* (în continuare ȘPB), dosar 1/1894-1895.

școală, dar și față de străini). Pe ultima copertă interioară a regulamentului erau imprimate „Tabla lui Pitagora” (tabla înmulțirii) și un cântec care trebuia intonat la intrarea în clasă (acesta începea cu versurile: „Haideți în clasă să intrăm/ Și carte bine să-nvățăm/ Căci cartea mintea luminează/ Și inima înseninează”)³⁰.

Statistică privind activitatea Școlii Primare de Băieți nr. 1
a Comunității Israelite din Galați în perioada 1895-1916³¹

Anul școlar	Nr. elevi	Clasa I		Clasa a II-a		Clasa a III-a	Clasa a IV-a
		I A	I B	II A	II B		
1895-1896	209	84	66	59	x	x	x
1896-1897	302	54	55	84	57	52	x
1897-1898	227	63	x	50	59	55	x
1898-1899	291	60	65	63	44	59	x
1899-1900	331	58	72	71	73	57	x
1900-1901	280	56	54	69	41	60	x
1901-1902	271	64	65	56	37	49	x
1902-1903	279	62	67	38	49	63	x
1903-1904	202	62	60	x	36	44	x
1904-1905	255	52	52	56	39	56	x
1905-1906	275	55	55	73	35	57	x
1906-1907	258	55	68	79	x	56	x
1907-1908	235	59	49	78	x	49	x
1908-1909	157	x	54	62	x	41	x
1909-1910 ³²	227	68	x	56	x	64	39
1910-1911	207	79	x	48	x	47	33
1912-1913	236	77	x	52	x	56	51
1913-1914	230	79	x	60	x	47	47
1914-1915	222	73	x	58	x	60	31
1915-1916	210	67	x	58	x	42	43

²⁹ *Ibidem*, dosarele 11-14/1896-1897, 107/1937-1938. Pentru programa Școlii israelită de băieți din Galați, vezi și L. Rotman, *op. cit.*, p. 253.

³⁰ Comunitatea Israelită din Galați – Comitetul Școlar, *Regulamentul școlarului*, Galatz, 1895 (deținător Centrul pentru Studiarea Istoriei Evreilor din România (CSIER), Secțiunea *Broșuri*, nr. 615 sau 782).

³¹ Nu au fost identificate documente pentru anul școlar 1911-1912. În perioada 1916-1919 școala a fost închisă din cauza războiului. Fondul de arhivă *ȘPBI (1894-1948)* conține exclusiv foi matricole din perioada 1894-1948, respectiv cataloage școlare din anii 1930-1939, documente pe baza cărora a fost întocmită această situație. Vezi date comparative, pentru perioada 1894-1906, în *Statistica elevilor Școlii Primare de Băieți nr. 1* (B. Gottesman, S. Pineles ș.a., *op. cit.*, p. 20).

³² Începând cu anul școlar 1909-1910, matricolele școlare nu sunt constituite pe subdiviziuni ale claselor (clasa I A, clasa I B etc.).

În ședința Comunității din 9 mai 1904, luându-se în discuție oferta Jewish Colonial Association (JCA)³³ privitoare la acordarea unui împrumut în vederea clădirii de localuri proprii pentru școlile Comunității, a fost formată o comisie, în componența căreia a intrat și președintele Comitetului Școlar, Emil Sulzer, comisie care urma să analizeze propunerea și mijloacele de punere în practică. În cele din urmă, împrumutul a fost perfectat în cadrul ședinței Comunității din 22 februarie 1905, când a fost ales comitetul de construire a școlilor comunității, în cadrul căruia, din partea Comitetului Școlar, au fost nominalizați ca membri: Emil Sulzer, dr. Feldman, dr. Goldberger, J. Orstein, R. Josipovici, M. L. Rosenberg, J. Sächter și dr. Wexler. Construcția școlii a fost finalizată în vara anului 1910, an în care Școala Primară nr. 1 s-a mutat în local propriu din str. Războieni³⁴.

La încheierea fiecărui an școlar, directorul întocmea un raport către Comitetul Școlar al Comunității Israelite referitor la activitatea instituției. Într-un raport datat 12 august 1905, directorul afirma că dintr-un număr total de 248 elevi înscriși, doar pentru 20 Comitetul Școlar al Comunității a apreciat că se impune plata taxelor școlare, părinții având mijloacele de trai corespunzătoare, prin urmare, diferența o constituia elevii ai căror părinți erau săraci, „pentru care școala e un adaos de griji și poveri pe lângă cele de acasă. Socot de prisos a mai face frazeologie în privința împrumuturilor în care micii aceștia își achită datoria față de școală – onor

---

³³ Din perspectiva instrucției, elementul cel mai important și caracteristic sfârșitului secolului al XIX-lea și începutului secolului al XX-lea îl constituie dotarea școlilor israelito-române cu localuri noi, corespunzătoare din punct de vedere igienic și pedagogic. Această operă de construcții școlare s-a făcut cu ajutorul organizației Jewish Colonial Association (JCA), care a acordat subvenții sau împrumuturi pe termen lung, cu dobândă redusă. De fapt, prezența activă a JCA este o altă caracteristică a perioadei menționate care se repercutează asupra tuturor componentelor școlii israelito-române. Intervenția JCA a început în anul 1898, când a contribuit la înființarea unui număr de 11 școli de fete (Bacău, Bârlad, București, Galați - două școli, Iași, Moinești, Piatra Neamț, Roman, Târgu-Frumos) și 19 școli mixte (Adjud, Babadag, Berești, Frumușica, Hârlău, Odobești, Podul Turcului, Podul Iloaiei, Puiști, Răducăneni, Râmnicul Sărat, Săveni, Ștefănești, Sulița, Târgu Ocna, Târgoviște, Vaslui). Deschiderea de noi școli era o prioritate a organizației JCA, fiind parte a strategiei generale. De multe ori JCA condiționa ajutoarele de deschiderea unei școli, cum a fost, spre exemplu, în 1898, la Piatra Neamț, când acordarea împrumutului a fost condiționată de înființarea unei școli de fete. Aceasta era o exemplificare a formulei talmudice: *Bal ha-meea, bal ha-deea!* („Deținătorul capitalului, deținătorul ideii!”). Astfel, în 1900, existau în România 54 de școli evreiești, din care: 37 de băieți, 14 de fete și 3 mixte. În 1912, numărul total al școlilor a crescut la 82, din care: 31 de băieți, 24 de fete și 27 mixte, în care învățau 16.476 de elevi, vezi L. Rotman, *op. cit.*, pp. 144-145, 251.

³⁴ ECI, *Buletin*, p. 72.

Comitet a putut aprecia convoiul de fețe istovite care a defilat înaintea domniilor voastre cu ocazia împărțirii premiilor”³⁵.

Revizoratul Școlar al Județului Covurlui, prin adresa nr. 3.115 din 15 aprilie 1907, a solicitat sprijinul Primăriei, în condițiile în care Ministerul Învățământului intenționa să facă un recensământ al elevilor cu vârste cuprinse între 7-14 ani, cu referire la actele de stare civilă ale elevilor³⁶.

Centralizatorul recensământului situației elevilor din Galați,
după sex, religie și naționalitate (1907)³⁷

Circumscripția	Nr. elevilor	Sexul		Naționalitatea													
		Băieți (B)	Fete (F)	ortodocși		evrei		catolici		protestanți		alte confesiuni		români		străini	
				B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F		
I	575	306	269	270	235	17	12	11	21			8	1	186	152	120	117
II	735	398	337	182	161	192	170	20	10					133	109	263	230
III	495	268	227	192	174	68	51	5	5					181	160	84	70
IV	609	338	271	326	260	8	9	4	2					330	262	8	9
V	632	327	305	313	296	13	9	1	-					296	312	15	9
VI	851	483	368	241	135	235	230	7	3					237	130	246	238
VII	654	370	284	319	250	21	19	30	15					319	250	51	34
VIII	419	240	179	240	179	-	-	-	-					239	178	1	1
IX	889	463	426	417	346	6	15	34	58	7	6			400	326	63	100
Total	5859	3193	2666	2500	2036	560	515	112	114	7	6	8	1	2321	1879	851	808

³⁵ Documentul, deși întocmit de Școala de Băieți nr. 1, a fost identificat în cadrul fondului de arhivă Școala Primară de Băieți nr. 2 a Comunității Israelite din Galați (ȘPB2), dosar 1/1894-1914, f. 2-3. În cadrul raportului sunt referiri la promovabilitatea elevilor, frecvență, situația profesorilor, materialul didactic, lipsurile materiale, salariile mici etc. În cadrul aceluiași dosar se găsesc și rapoartele referitoare la anii școlari 1912-1913 și 1913-1914, *ibidem*, f. 4, 8-9.

³⁶ ANG, fond PoG, dosar 37/1907. Circumscripțiile școlare erau organizate astfel: Circumscripția I, Școala de băieți nr. 5 și Școala de fete nr. 3; Circumscripția II, Școala de băieți nr. 1 și Școala de fete nr. 1; Circumscripția III, Școala de băieți nr. 6 și Școala de fete nr. 7; Circumscripția IV, Școala de băieți nr. 10 și Școala de fete nr. 2 și Școala de Aplicație; Circumscripția V, Școala de băieți nr. 8 și Școala de fete nr. 9; Circumscripția VI, Școala de băieți nr. 2 și Școala de fete nr. 4; Circumscripția VII, Școala de băieți nr. 4 și Școala de fete nr. 6; Circumscripția VIII, Școala de băieți nr. 7; Circumscripția IX, Școala de băieți nr. 9 și Școala de fete nr. 5, *ibidem*, f. 5.

³⁷ *Ibidem*. Menționăm că circumscripțiile școlare au raportat situații ale căror capete de tabel variau, motiv pentru care, în situația redată mai sus, casele necompletate nu se regăsesc în capul de tabel al circumscripției respective, spre exemplu, în cazul circumscripției I nu se regăsesc rubricile „protestanți” și „musulmani”, ci numai rubrica „alte confesiuni”, prin urmare, este posibil ca elevii nominalizați la această rubrică să facă parte din categoria „protestanți” sau „musulmani”. Totuși, chiar cu aceste mici inexactități, centralizatorul prezentat redă, destul de fidel, structura elevilor înscriși la școlile gimnaziale din Galați. Pentru situații statistice privind știutorii de carte, respectiv a copiilor care urmau să fie înscriși la școlile gimnaziale, *ibidem*, dosar 48/1908.

Din analiza datelor raportate rezultă că, dintr-un total de 5.859 elevi, distribuția conform religiei era următoarea: 4.536 ortodocși (2.500 băieți, 2.036 fete); 1.075 evrei (560 băieți, 515 fete); 226 catolici (112 băieți, 114 fete); 13 protestanți (7 băieți, 6 fete) și 9 alte confesiuni (8 băieți, 1 fată). Procentual, situația, raportată la numărul total al elevilor, se prezenta astfel: 77,43% ortodocși, 18,35% evrei, 3,85% catolici, 0,22% protestanți și 0,15% alte confesiuni.

Lipsa fondurilor necesare funcționării școlii a constituit o constantă, astfel că, începând cu anul 1911, pe lângă celelalte activități filantropice consacrate, au început să fie organizate și proiecții cinematografice (matinee)³⁸.

Școala Primară de Băieți nr. 2 a Comunității Israelite din Galați (1894). Școala Primară de Băieți nr. 1 s-a dovedit, la scurt timp de la înființare, insuficientă pentru nevoile de educație, astfel că, în ședința din 17 iulie 1894, Comitetul Comunității a decis înființarea unei noi școli de băieți, școală inaugurată la 6 noiembrie același an, într-un local amplasat pe str. Speranței nr. 23 (devenită mai apoi str. Colonel Boyle), care a funcționat sub denumirea de Școala de Băieți nr. 2 a Comunității Israelite din Galați³⁹.

Ca și în cazul Școlii Primare de Băieți nr. 1, în perioada 1894-1937, foile matricole, din perspectiva disciplinelor, erau structurate pe următoarele secțiuni: *limba română* (scriere și exerciții gramaticale, citirea, exerciții de memorizare și liberă reproducere, exerciții de compunere); *matematicile*; *celelalte discipline* (istoria, geografia, exerciții de intuiție, științele fizico-naturale); *dexteritățile* (caligrafia, desenul, cântul, exerciții corporale); *religia și limbile străine* (religia și limba ebraică, limba germană); *caracteristica* (conduita, atenția și silința)⁴⁰.

³⁸ *Ibidem*, dosar 155/1911, f. 252. Cinematografele ambulante au fost semnalate documentar din anul 1903 (*ibidem*, dosar 14/1903, f. 74), însă, începând cu anul 1910, reprezentațiile cinematografice încep să se înmulțească (în luna mai 1911 a fost instalat un cinematograf în Grădina „Central”, proprietar Iancu Segal). Pentru cinematografele și teatrele existente în anul 1913, vezi *Ibidem*, dosar 105/1913, f. 35.

³⁹ Școala de Băieți nr. 1 a funcționat în baza autorizației Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice nr. 74/1893, iar Școala de Băieți nr. 2, în baza autorizației nr. 8.671 din 14 noiembrie 1894. Aceste documente au fost valabile până la 17 august 1896, când au fost anulate în urma intrării în vigoare a *Regulamentului școlilor private*, publicat în „Monitorul Oficial” din 4 iulie 1896. Astfel, președintele Comitetului Școlar, Emil Sulzer, a adresat Ministerului Cultelor o petiție prin care solicita eliberarea unei noi autorizații de funcționare. Cu Ordinul nr. 3.728 din 3 mai 1897, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, pe baza actelor depuse și în urma Raportului nr. 90 din 5 aprilie 1897 înaintat de profesorul N. Leon, a autorizat funcționarea Școlilor de Băieți nr. 1 și 2 ale Comunității Israelite din Galați, vezi ECI, *Buletin*, pp. 64-65, și *Almanahul ziarului Tribuna evreească pe anul 5698*, p. 261.

⁴⁰ ANG, fond ȘPB2, dosar 1/1894-1895.

La momentul înființării, școala funcționa cu patru clase, fiind pusă sub directoratul lui J. Ornstein, care și-a susținut bacalaureatul la Gimnaziul din Cernăuți⁴¹, aplicând programa statului cu adăugarea limbilor ebraică și germană, pe baza autorizației de funcționare nr. 8.671 din 14 noiembrie 1894 emisă de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Ca și în cazul Școlii de Băieți nr. 1, acest document a fost valabil până la 17 august 1896, când a fost anulat în urma apariției *Regulamentului școlilor private*, publicat în „Monitorul Oficial” din 4 iulie 1896. Astfel, președintele Comitetului Școlar, Emil Sulzer, a adresat Ministerului Cultelor o petiție prin care a solicitat eliberarea unei noi autorizații de funcționare. Cu Ordinul nr. 3.728 din 3 mai 1897, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, pe baza actelor depuse și în urma Raportului nr. 90 din 5 aprilie 1897 înaintat de profesorul N. Leon, a autorizat funcționarea Școlilor de Băieți nr. 1 și 2 ale Comunității Israelite din Galați⁴².

Cum localul școlii s-a dovedit a fi insuficient, pentru anul școlar 1900-1901 școala a fost mutată într-un nou imobil situat pe str. Cuza Vodă nr. 6, cu avizul inspectorului școlilor private nr. 633 din 26 februarie 1900, respectiv a autorizației Ministerului nr. 3.154 din 29 martie 1900.

Am prezentat mai sus oferta făcută Comunității Israelite în anul 1904 de către JCA, privind acordarea unui împrumut în vederea clădirii de localuri proprii pentru școli, astfel că, în cele din urmă, la 13 februarie, a fost decisă achiziționarea unui teren amplasat în Fundătura Mavromol.

Piatra fundamentală pentru clădirea destinată Gimnaziului Comercial și Școlii Primare nr. 2, care urma să fie construită în Fundătura Mavromol, a fost pusă la 29 aprilie 1908 în prezența autorităților locale, a delegaților societăților evreiești din localitate și a reprezentantului Societății JCA, I. Astruc⁴³.

Construcția școlilor a fost terminată în vara anului 1910, astfel încât atât Gimnaziul Comercial, cât și Școlile Primare nr. 1 și 2, au fost mutate în localurile proprii (Gimnaziul Comercial și Școala nr. 2 în localul din Fundătura Mavromol, iar Școala nr. 1 în localul de pe str. Războieni). În cazul Școlii nr. 2 mutarea a fost realizată în luna septembrie, în baza autorizației Ministerului nr. 2.746/1910⁴⁴.

Într-un raport adresat Comitetului Școlar al Comunității Israelite la 28 iunie 1913, directorul școlii, Eugen Rămureanu, face o radiografie a anului școlar 1912-

---

⁴¹ L. Rotman, *op. cit.*, p. 190. În perioada 1894-1906, școala a fost condusă de către următorii directori: J. Ornstein (1894-1898), J. Augenstein (1898-1899), L. Singer (1899-1902) și E. Rămureanu (1902-1906), vezi B. Gottesman, S. Pineles ș.a., *op. cit.*, p. 25.

⁴² ECI, *Buletin*, pp. 64-65.

⁴³ *Ibidem*, p. 66.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 74.

1913 și a rezultatelor obținute. La capitolul rezultate slabe evidențiază faptul că una din cauze o constituia „îngreunarea materiei de predare prin introducerea noii metode la ebraică, care epuizează toată atenția elevului, pe care nu o putem considera un izvor nesecat de care să putem abuza”. De asemenea, aprecia ca factor negativ și „suprapopularea claselor”, care scădea atenția elevilor. În ceea ce privește aspectele pozitive remarcă „rapoartele domnilor inspectori ai statului, care se exprimă foarte elogios atât în privința învățământului, cât și în ceea ce privește disciplina”. Ca și omologul său de la Școala de Băieți nr. 1, aducea în atenția Comitetului Școlar al Comunității situația materială a institutorilor „căci această îmbunătățire e în strictă legătură cu îmbunătățirea mersului instituției școlare”⁴⁵.

Eugen Rămureanu, directorul Școlii de băieți nr. 2, în numele Corpului Didactic Israelit din localitate, la 21 ianuarie 1916, a organizat o reprezentare cinematografică și un spectacol coral, sumele colectate fiind destinate ajutorării elevilor săraci⁴⁶.

Statistică privind activitatea Școlii Primare de Băieți nr. 2
a Comunității Israelite din Galați în perioada 1894-1918⁴⁷

Anul școlar	Nr. elevi	Clasa I		Clasa a II-a		Clasa a III-a		Clasa a IV-a	
		I A	I B	II A	II B	III A	III B	IV A	IV B
1894-1895	392	208	x	112	x	63	x	9	x
1895-1896	244	83	x	63	x	62	x	36	x
1896-1897	413	51	65	76	64	51	51	55	x
1897-1898	394	65	65	79	x	53	54	38	40
1898-1899	392	59	62	51	50	81	x	45	44
1899-1900	417	56	69	72	70	46	x	51	53
1900-1901	362	63	53	60	53	68	x	65	x

⁴⁵ ANG, fond ȘPB2, dosar 1/1894-1914, f. 7. Aceleași idei au fost reluate și în raportul pe anul școlar 1913-1914, *Ibidem*, f. 3: „Programa statului la noi suferă complet în predarea ei, nu numai din cauza că e redusă la trei ore zilnic, în loc de cinci, dar mai cu seamă că se abuzează de puterea de atenție a copilului cerându-i-se prea mult la alte obiecte afară de programă și în special la limba ebraică. Copilul, după două ore de ebraică, e complet epuizat iar profesorul de limba română care are neșansa de a avea clasă în ora a treia nu poate, decât cu prea mare greutate și puțin folos, să aibă încordarea atenției elevului”.

⁴⁶ *Ibidem*, fond PoG, dosar 63/1918, f. 5.

⁴⁷ Situația a fost întocmită pe baza matricolelor școlare din perioada 1894-1918, cu mențiunea că pentru anul școlar 1916-1917 nu au fost identificate matricole sau cataloage, școala fiind, probabil, închisă din cauza războiului, ANG, fond ȘPB2, dosar 1/1894-166/1939. Pentru statistica anilor școlari 1894-1895 până la 1905-1906, vezi dosar 1/1894-1906, f. 1 și 13. Vezi date comparative, pentru perioada 1894-1906, în *Statistica elevilor Școlii Primare de Băieți nr. 2* (B. Gottesman, S. Pineles ș.a., op. cit., p. 22).

1901-1902	392	60	66	55	49	45	49	68	x
1902-1903	374	65	72	40	46	66	x	40	45
1903-1904	376	57	56	49	49	65	x	44	56
1904-1905	377	57	59	56	48	75	x	37	45
1905-1906	380	60	60	75	x	51	46	47	41
1906-1907	394	55	59	53	57	61	x	53	56
1907-1908	341	54	47	47	51	63	x	38	41
1908-1909	365	57	61	52	52	40	39	64	x
1909-1910	389	73	74	58	57	79	x	48	x
1910-1911	392	77	70	53	55	41	50	46	x
1911-1912	367	74	62	56	50	65	x	60	x
1912-1913	367	62	72	59	55	68	x	51	x
1913-1914	379	80	69	55	58	66	x	51	x
1914-1915	363	64	72	54	53	77	x	43	x
1915-1916	398	62	65	55	59	55	58	44	x
1917-1918	264	80	x	69	x	61	x	54	x

În ceea ce privește condițiile igienico-sanitare pe care le întruneau, la începutul secolului al XX-lea, școlile gălățene, apreciem concludent raportul din anul 1907 al medicul primar al orașului, N. Stavrescu. Acesta consemna că în localitate existau aproape 10.000 de copii, care frecventau un număr de 45 școli (17 ale comunei, 6 ale statului, 1 a județului⁴⁸ și 21 școli particulare recunoscute). Pe lângă acestea, se arată în raport, „mai sunt câțiva dascăli evrei care adună copii în mod clandestin, făcându-se cursuri. Numărul copiilor ce se adună în acest mod clandestin nu întrece cifra de 5-10 pentru fiecare asemenea dascăl”. Referitor la școlile particulare, doar două îndeplineau din punct de vedere igienico-sanitar condițiile de funcționare: Institutul Notre Dame de Sion și Școala Germană de Băieți din str. Lascăr Catargiu. Altele, cum ar fi Institutul Filipide, școlile grecești „Pilarinos”⁴⁹ și „Triandafilidis”, puteau fi amenajate relativ ușor, însă majoritatea erau improprii pentru localuri de școli. Redăm, drept sugestive, unele fragmente din raportul medicului: „Cu camere fără lumină, fără ventilațiune, lăsând de cele mai multe ori paltoanele copiilor prin clase pentru a economisi încălzirea unei săli, cu băncile vechi și murdare, cu latrinele construite tot așa cum sunt cea mai mare parte a latrinelor din oraș - ele trebuiesc să dispară. Comunitatea Israelită, de altfel,

⁴⁸ Școala de Meserii a Județului Covurlui, înființată în anul 1875, ANG, fond PoG, dosar 6/1909, f. 6.

⁴⁹ Localul școlii era amplasat pe str. Mavromol nr. 15, unde, în perioada Primului Război, a funcționat inițial un spital militar de campanie românesc, iar mai apoi unul rusesc, vezi *Tabloul de imobilele din orașul Galați care au fost rechiziționate pentru armatele ruse, precum și pentru spitale*, întocmit de Comisia Mixtă de Rechiziții a județului Covurlui la 26 aprilie 1917, *Ibidem*, dosar 115/1917, f. 90.

înțelegând acest inconvenient a hotărât construirea de localuri proprii chiar din cursul anului 1908. Nu mai vorbesc de școlile cu câte 10-30 copii, ele sunt în condițiuni atât de detestabile, încât mă mir cum de se găsesc părinți care să-și trimită copii acolo. Spuneam mai sus că numai două școli particulare sunt în condiții igienice bune: Institutul Notre Dame de Sion, cu camere mari, luminoase, ventilate, fiecare clasă având un dormitor propriu, la care este alipită o altă cameră servind exclusiv pentru toaleta copiilor. Ea dispune de un parc mare pentru plimbarea și jocul copiilor și mai are încă o infirmerie compusă din trei camere și un pavilion de izolare complet separat de restul școlii, neavând nici comunicație prin curte, și care va servi pentru izolare în caz eventual de boală contagioasă.

A doua școală în asemenea condițiuni este Școala Germană. Ea este instalată într-o clădire proprie cu clase frumoase, luminoase și bine întreținute. Micile cusururi care le prezintă se vor remedia chiar în cursul anului viitor, așa că va fi și ea o școală în condiții bune de igienă.

Mai înainte de a termina acest capitol trebuie să semnez aceea ce cred că ar trebui adăugat, încă chiar la școlile ce am zis că sunt bune. Praful care se ridică din scânduri, și care este vătămător sănătății, ar putea fi evitat dacă pardoseala ar fi de mozaic, și să nu mi se spună că mozaicul ar fi rece și ar prejudicia sănătatea copiilor, fiindcă în spitale, unde chiar avem de-a face cu suferinzi, scândurile au fost înlocuite cu această materie... Tot din punct de vedere al curățeniei și igienei aș mai crede necesar ca pereții interiori să fie uleiați, dacă nu în întregime, cel puțin până la doi metri deasupra dușumelelor⁵⁰.

În baza materialului documentar prezentat, formulăm următoarele aprecieri:

Școlile primare israelito-române au fost totdeauna sub controlul Ministerului Instrucțiunii Publice, care dădea autorizații de funcționare, autoriza pe fiecare institutor în parte și controla, prin inspectorii școlari ai învățământului particular, activitatea institutorilor. Elevii se prezentau la examen după patru clase primare, ulterior, după fiecare clasă în parte.

Școlile primare și, îndeosebi, cele secundare au reprezentat centre culturale de o însemnătate ce nu poate fi tăgăduită. Serbările școlare, sărbătorile naționale, șezătorile, conferințele profesorilor, la care participau părinții și școlarii, au constituit tot atâtea manifestări culturale menite să dea un avânt ideii de școală și cultură. Viața culturală s-a manifestat și în afară de școală prin diverse organizații

---

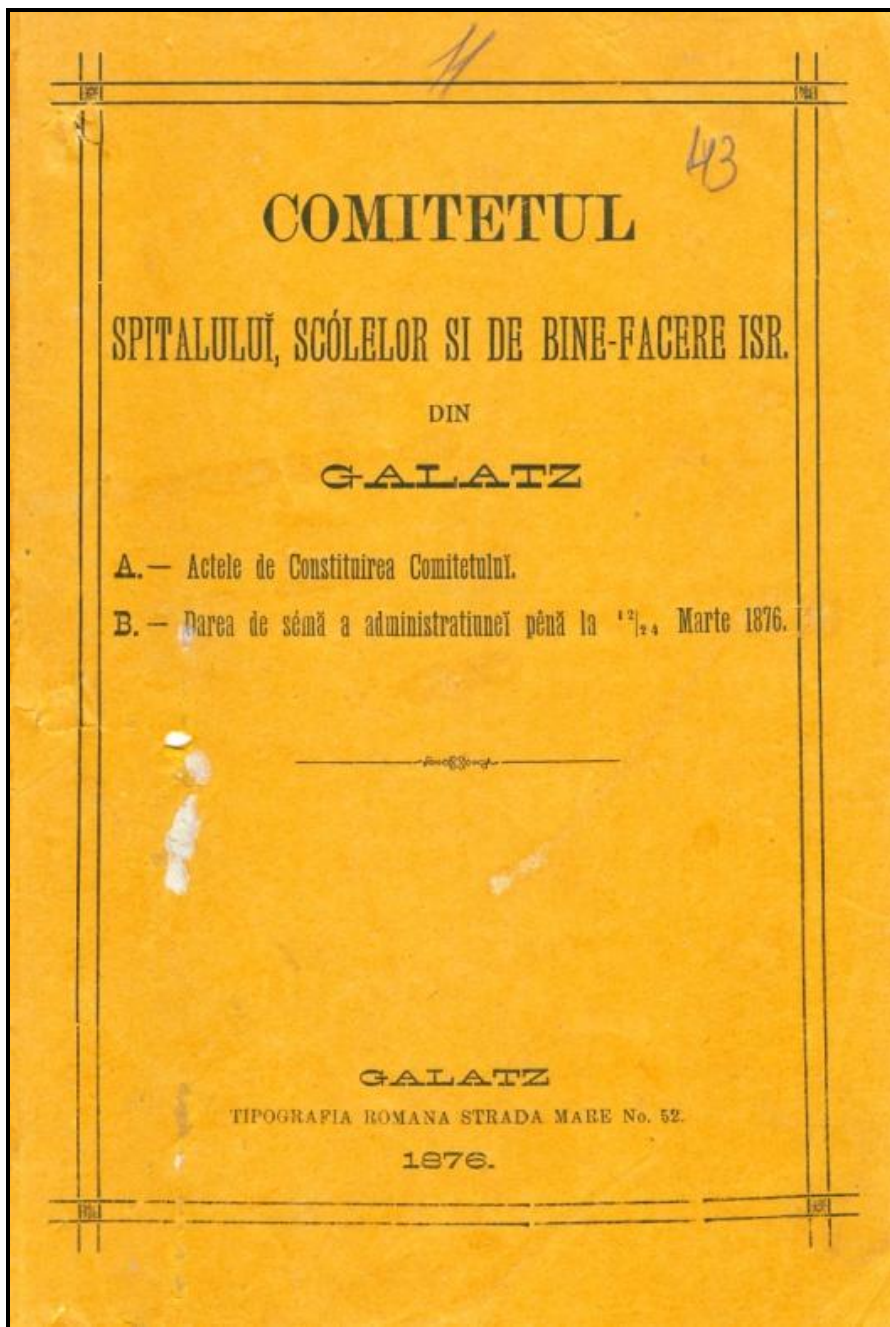
⁵⁰ ANG, fond PoG, dosar 64/1908-1909, f. 47-47v. În legătură cu proiectele și lucrările edilitare preconizate a fi efectuate de municipalitate, vezi *Raportul inginerului Godfrey Taylor din Londra cu privire la măsurile ce sunt de luat în chestia salubrității orașului Galați*, Galați, 1921 (*Ibidem*, dosar 74/1921, f. 90-98).

culturale create în acest scop, care au întreținut biblioteci publice, au organizat conferințe, au acordat premii pentru lucrări, inclusiv pentru cele școlare, și au încurajat artele (muzica, pictura) etc.

Școala Primară de Băieți nr. 1 „B. Gottesmann” (1859) a fost prima școală a Comunității Israelite din Galați, însă nevoile educaționale au determinat înființarea unor noi instituții de învățământ: *Școala Primară de Băieți nr. 2 a Comunității Israelite din Galați (1894)*; *Școala Comercială / Gimnaziul Comercial (1898)*; *Școala Primară Israelito-Română de Fete (1899)*; *Școala Populară de Menaj „Fundatia Charlotte și Arnold Weinrauch” - Societatea „Lumina” (1901)*.

Bucurându-se de sprijinul acordat de unele societăți internaționale evreiești, cum ar fi Jewish Colonization Association, Comunitatea Israelită din Galați a construit localuri noi pentru instituțiile de învățământ, a extins numărul de clase, corpul profesoral și programa școlară, acțiuni dublate de un efort continuu și susținut de recunoaștere a acestor școli de către statul român.

1876. *Comitetul Spitalului, Școleur și de binefacere din Galatz, Actele de constituire*, Tipografia Română, Galatz (Arhivele Naționale Galați, fond Primăria orașului Galați, dosar 57/1882, filele 43-55).

IV.

CONVENȚIUNEA

Încheiată cu Capii Hahamilorū

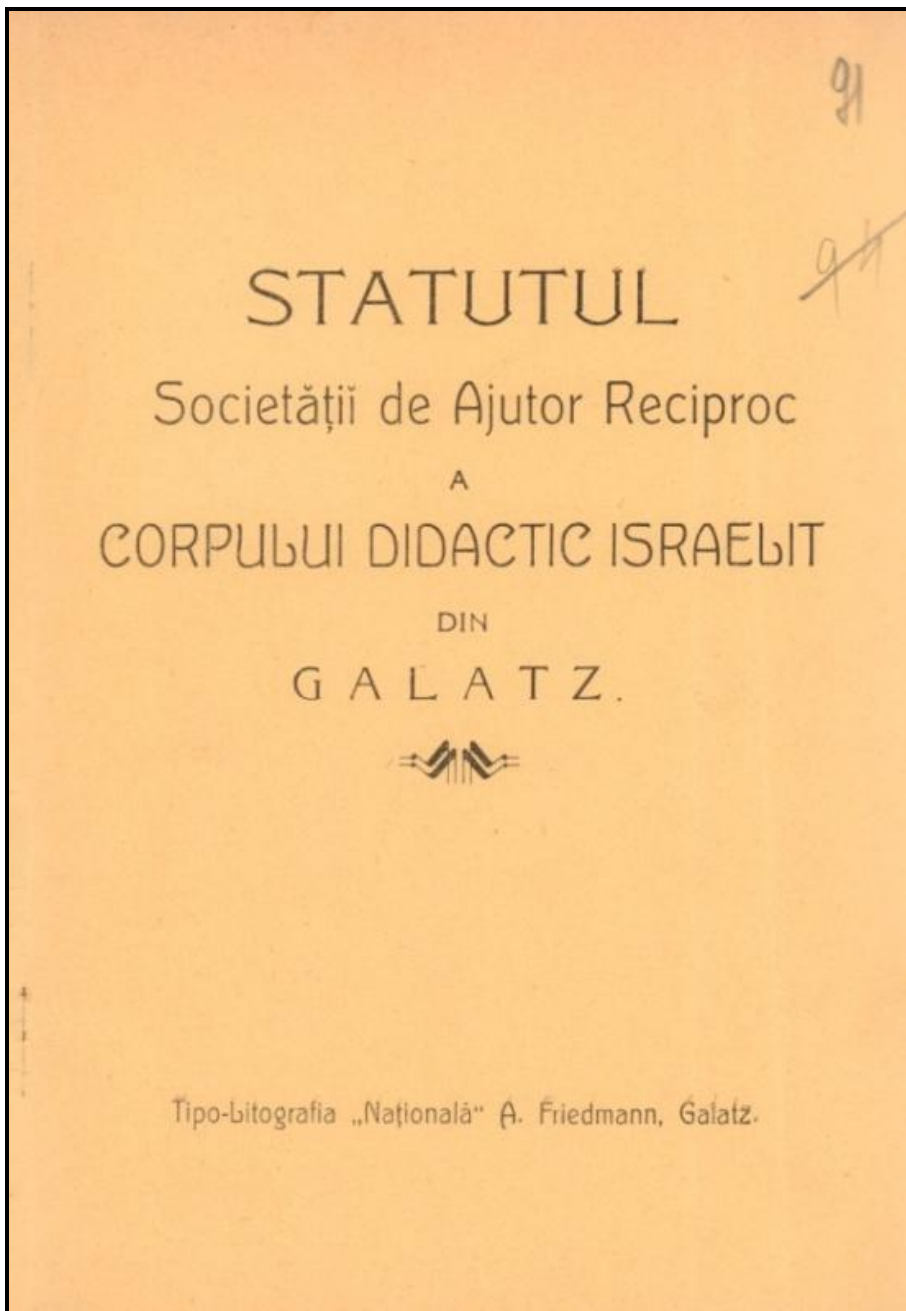
Prin care sub-semnații declarăm că ne am angajată către onor. Comitetū alū Spitalului, Școlorū și de Bine facere Israelite alesū la 6|18 Septembre 1875 pe timpulū funcțiunei sēle ca Capi de hahami numiți Rabinī cu misiune de a decide asupra tōte casurile relative la tăerea vitelorū și pāserilorū dupē ritulū mosaicū de a avea supraveghere asupra moralității Hahamilorū (Șohtim) și la casū de abatere din partea Hahamilorū de indatorirele lorū fie în contra prescripțiunelorū rituale, fie în contra obligațiunelorū către Comitetū atunci ne obligămū ca sē întrebuițămū tōte mijlócele prescrise de obiceiurile și prescripțiunile rituale mosaice pentru îndreptarea acestui rēu și acēstā sē facemū de cāte ori Comitetulū ne va ordona acēsta.

Ne obligām asemenea a nu aduce alți Șohtim nici directū nici indirectū a nu ne uni cu partiți spre a lucra saū singurū saū în unire contra esistenței gabelei a nu cere sporire de salarū de cātū acela fixatū și aratatū în contra-paginā. La casū de neurmăre din partea nōstrā dāmū dreptulū Comitetului d'a ne destitui asemenea d'a ne acționa în judecatā pentru tōte daunele ce ar provei Comitetului, întru îndeplinirea mandatului și ne declarām în asemenea casū culpabilū de art. 332 din Cod. Penalū luând asupra-ne tōte consecințele.

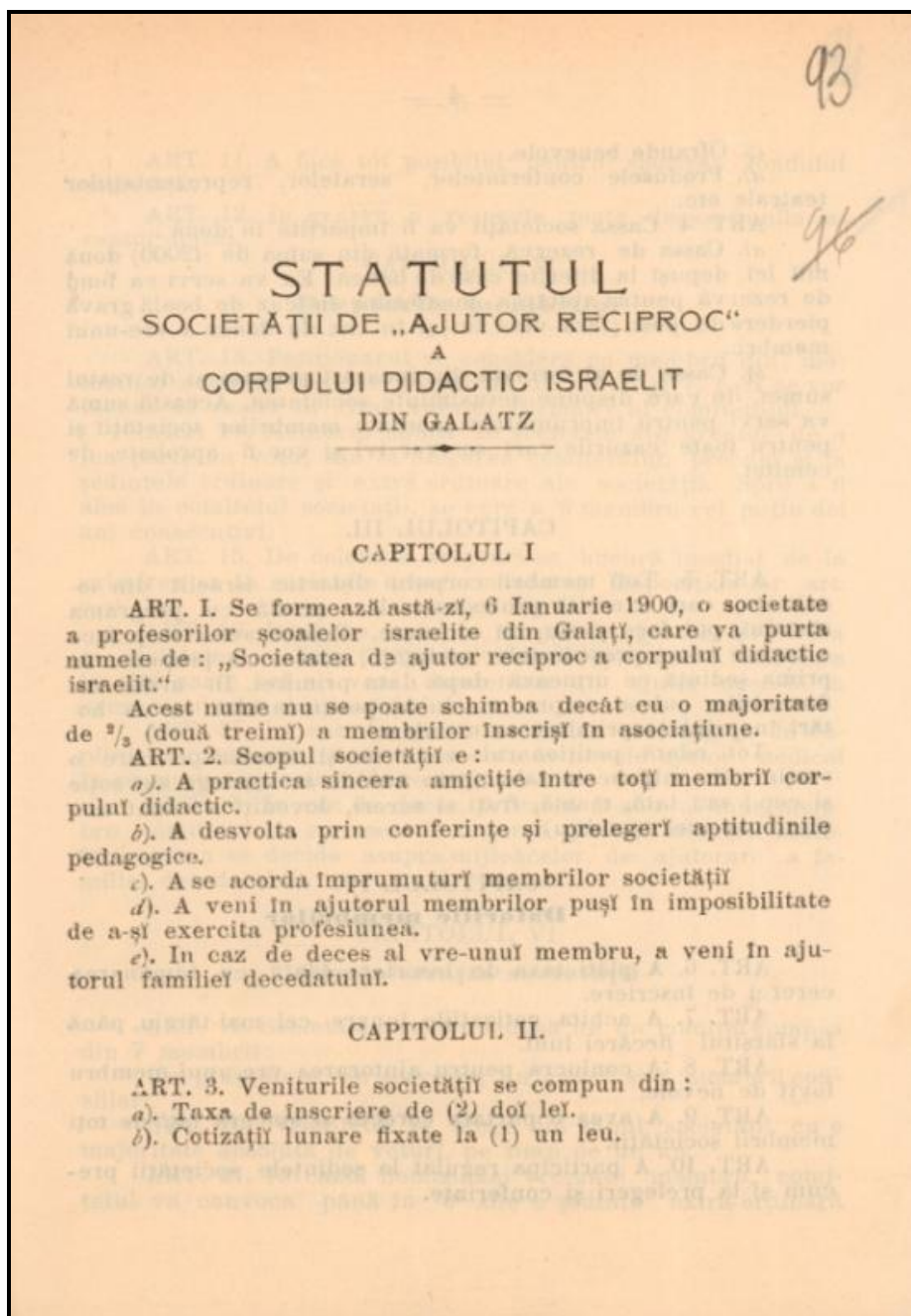
Galatz, 1875 Septembre 15|27.

(urmēzā semnăturile).

1876. *Comitetul Spitalului, Școlor și de binefacere din Galatz, Darea de seamă a administrațiunei*, Tipografia Română, Galatz (Arhivele Naționale Galați, fond *Primăria orașului Galați*, dosar 57/1882, filele 43-55).

1900. *Statutul Societății de Ajutor Reciproc a Corpului Didactic Israelit din Galați*, Tipo-litografia Națională A. Friedmann, Galați, 1900 (Arhivele Naționale Galați, fond *Primăria orașului Galați*, ds. 102/1906, filele 91-96).

1900. Statutul Societății de Ajutor Reciproc a Corpului Didactic Israelit din Galați, Tipo-litografia Națională A. Friedmann, Galați, 1900 (Arhivele Naționale Galați, fond *Primăria orașului Galați*, ds. 102/1906, filele 91-96).

1939. Liceul Israelit, str. Frumoasă nr. 16, proprietatea Comunității Evreilor din Galați. Piatra fundamentală a fost pusă la 29 aprilie 1908, în prezența autorităților locale, a delegaților societăților evreiești din localitate și a reprezentantului Societății Jewish Colonization Association (JCA), I. Astruc (președintele Comunității era B. Gottesmann). Construcția localului a fost terminată în vara anului 1910 și inaugurată în luna septembrie a aceluiași an (în aripa stângă a fost instalat Gimnaziul Comercial, devenit Liceul Comunității, iar în cea dreaptă Școala Primară nr. 2).

Arhivele Naționale Galați, fond *Primăria orașului Galați*, ds. 141/1939, f. 3.

1939. Școala Primară de băieți nr. 2 a Comunității Evreilor din Galați, str. Frumoasă nr. 16.
Arhivele Naționale Galați, fond *Primăria orașului Galați*, d. 141/1939, f. 5.